

FODOR ERZSÉBET MESÉI (I.)

A FEKETE VÁROS

Hun vót, hun nem vót, hetedhét országon is túl vót. Vót egy szegény ember, ennek három fija vót. Egyszer a két idősebb fiju elhatározta magát, hogy világgá mén szerencsét próbáni. Ment volna a legkisebb is, de a bátyjai nem engedték:

– Mit akarsz, te félkegyelmű?! Te csak maragy itthon!

Jankó meg várta, amíg bátyjai messze járnak, akkor süttetett hamuba sült pogácsát az édesanyjával és ő is elindult világgá. Ment, mendegélt, egyszer csak nagyon megéhezett. Leült és hozzálátott a falatozáshoz. De alighogy leült, abban a pillanatban ott terem egy kutya: – Agy egy falás kenyeret! – Tört egy darabot, és adott neki.

– No, köszönöm, édes gazdám, hogy enni attál, ha bajba lesző, akkor csak kiálcsd a nevem, hogy: Messzilátó, nyomban itt leszek!

Megint ment, mendegélt, már jó messzire járt, mikor megint megéhezett. Leült, és falatozni kezdett. De alighogy leült, abban a pillanatban ott terem egy kutya: – Agy egy falás kenyeret! – Tört egy darabot, és adott neki.

– No, köszönöm, édes gazdám, hogy ijen jó voltál hozzám. Ha baja lesző, csak kiálcsd a nevem, hogy: Messzihalló, akkor én röktön itt leszek.

Megint ment, mendegélt, már hetedhét országon is túl vót. Megint nagyon megéhezett, leült, és falatozni kezdett. De ebben a pillanatban

megint ott terem egy kutya, kér egy falás kenyeret. Jankó tört, és adott neki egy darabot.

– No, köszönöm, édes gazdám, hogy ilyen jó voltál hozzám, ha bajba lesző, csak kiálcsd a nevem, hogy: Fődnélnehezebb Vasnál erősebb, és röktön itt leszek!

Megint ment, mendegélt, most egy erdő mellett vitt az útya Jankónak. Egyszer csak hallja, hogy valami bent az erdőbe kapar és toporzékol. Beljebb mén, hát látja, hogy egy ló be van szorulva két fa közé, és nem bír kiszabadulni. Odament Jankó, és kigubancolta a lovat.

– No, köszönöm, édes gazdám, hogy megmentetted az életemet! No, most ülj a hátamra, ne járj gyalog ezen a hepe-hupás dimbes-dombos utakon!

Mentek, mendegéltek, már hetedhét országon is túl voltak. Egyszer csak Jankó meglát a messzeségben valami nagyon feketét. Amint közelebb ér, hát lássa, hogy egy város tiszta feketében van. A város szélén lakott egy öreganyó. Jankó betért hozzá, és szállást kért éccakára. Be is eresztette az anyóka. Kérdezi Jankó, hogy mért van a város gyászba.

– Hát azért van a város feketében, mert csak egy kút aggya a vizet, azt is a háromfejű sárkány őrzi. Csak úgy ád vizet, ha minden évben adnak neki egy hajadont, és most a szépséges Kirájkisasszonyon sor, ezért van ez a nagy gyász a városba.

– Hát a bátyáimat nem látta erre véletlenül?

– De láttam, de azok már régen elmentek a Kirájhoz.

Jankó vacsorát is kapott meg bort, a borba álomport tett az öregasszony. Mikor Jankó ülve az asztalnál elalult, levitette a pincébe az öregasszony, a pincén három vasajtó és lakatok vótak. Reggel Jankó ki akar menni, hát nem bír, hijába dörömböl, rázza a kilincset, nem bír kimenni. Akkor eszibe jutott Jankónak a három kutya. Messzilátó, Messzihalló, Fődnélnehezebb Vasnál erősebb.

– Édes kutyáim, gyertek ide!

Messzilátó meglátta, Messzihalló meghallotta és megmonta a Fődnélnehezebbnek Vasnál erősebbnek, és villámgyorsan ott termettek. A Fődnélnehezebb Vasnál erősebb nekivette vállát a vasajtónak, és mind a három vasajtó kidőlt félfástul. Jankó felült a lovára, és elindult a három kutyával együtt a kiráji palotába, oszt mongya a Kirájnak, mi járatban

van. Hogy ő szerencsét akar próbálni, hátha sikerül neki a Királkisasszonyt megmenteni.

– Hát, jól van, fijam, próbálj te is szerencsét! Nesze ez a kard, és vív meg a sárkánnyal!

Jankó elindult a Királkisasszonnal meg a három kutyával, merthogy délre oda köllött érni a kúthoz. De távolról meg a bátyaji kísérték, mert nekik nem vót mersz a sárkánnyal megvívni. Jankó meg a Királkisasszony odaértek a kúthoz. A sárkány nagyon megörült:

– Ha-ha-ha, hát kettőt is hoztak?

– Hoztak ám, de egyik se lesz a tized! – Erre a sárkány nagyon mérges lett:

– Hát, ha ojan bátor vagy, akkor fogjunk kezét! – kezét fogtak, és a sárkány úgy megszorította Jankó kezét, hogy az összeragatt. De erre Jankó is úgy megszorította a sárkány kezét, hogy az ujjajából vér csöpögött. Ekkor a sárkány még mérgesebb lett, és elkezdett Jankóval birkózni. De ekkor már a kutyák se nézték tétlenül, közrefogták a sárkányt, Jankó meg egy óvatlan pillanatba levágta két fejét a sárkánynak. A sárkány könyörögni kezdett, hogy bár csak ezt az egy fejét hagyja meg. De Jankó nem kegyelmezett, még azt az egy fejét is levágta. Jankónak a két bátya, mikor látták, hogy Jankó milyen bátor, előbújtak a szikla mögű, és köszöntötték Jankót meg a Királkisasszonyt is. A királlány nagyon megörült, hogy Jankó megmentette az életit, és Jankó nyakába kapaszkodott, mondván:

– Én a tized, te az enyém, ásó, kapa válasszon el bennünket! – Elindultak hát a palota felé. A Kiráj, mikor meglátta őket, nagyon megörült, és röktön leszedette a fekete zászlókat. Jankóhoz adta a legkisebb kirájkisasszonyt, a két idősebb kirájkisasszont meg Jankó két bátyához adta. Csaptak nagy lakodalmat, tán még most is élnek, ha meg nem haltak.

Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót, úgy látom, mind most.

A GRIFFMADÁR

Hun vót, hun nem vót, hetedhét országon túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, vót egy szegény ember és a felesége. A felesége nagyon kérte az Istent, hogy bár egy gyerekkel megáldaná. Egyszer nagy örömmel újságolta az urának, hogy most már úgy érzi, nemsokára anya lesz.

Meg is született a gyerek, hát Jánosnak hitták. De a gyerek csuda falánk vót, nem győzte szoptatni az anya. Lett is belőle ojan erős ember, hogy a fákat csavarta ki tövestül. El is határozta, hogy ő bizony szerencsét próbál. Az annyával süttetett egy kocsi hamuba sült pogácsát meg baltát vett magához, és elindult.

Ahogy megy, mendegél, már hetedhét országon is túl vót. Egyszer csak meglát egy legényt: – Héj, atyafi, hát te hová bandukolsz?

– Megyek, mert a kiráj kihirdette, hogy annak aggya a lányát és fele országát, aki visszahozza a sárkány által elrabolt kirájlányokat.

– Hát, ez jó lesz, mennyünk együtt! Hanem birkózzunk: mejikünk az erősebb. Az lesz a vezető. – A legény Jánost úgy vágta a földhöz, hogy az félórát feküdt a földön. De János is úgy odavágta az atyafit, hogy az fél napig feküdt a földön.

– No, komám, te leszel a fő, mert te erősebb vagy! – Hát, mentek tovább. Ahogy mennek, mendegélnek, egyszer csak találkoznak egy legénnyel, aki ballagott az út porában: – Hé, koma, hát te hová igyekszó?

– Megyek a kirájhoz, hogy megmentsem a kirájlányokat.

– Akkor jó, mert mi is oda megyünk.

– Hát, menjünk együtt. De előbb birkózzunk, hogy mejikünk az erősebb. – Birkóztak, és megint János lett a győztes. – Legyél te, János, a vezető! – Megint mentek, mendegéltek, egyszer csak odaértek a kirájhoz, elmonták, hogy ők mi járatban vannak, hogy a kirájkisasszonyokat akarják megkeresni. A kiráj nagyon megörült.

– Nekem János a nevem, ezek meg a barátaim! Csak aggy nekünk tizenkét szekér kendert és tizenkét szekér kenyeret meg tizenkét ökröt, hogy ne kölljön a kását hús nélkül enni, meg tizenkét hordó bort.

Megadott a kiráj mindent, még a kardját is odaadta, hátha szükség lesz rája. Felraktak a szekerekre mindent. Elindultak, mentek, mendegéltek, egyszer csak beértek egy nagyon nagy erdőbe. Az erdő közepén három óriási nagy tölgyfa állt.

– No, itt letelepszünk, és innen járjuk keresni azt az utat, amerre a három kirájlányt vitték, mert úgy hírlik, hogy az alvilágba vitték őket. Minden lukot meg kell vizsgálni, hogy hol a lejárat.

Úgy is vót. Csináltak gunyhót meg tűzhejet. Az első nap az egyik koma maratt otthon, beleöntötte a kondérba a kását meg az ökröt is

levágva. Már majdnem kész vót a kása, mikor egy ősz öregember, akinek hétrőf vót a szakálla, odaköszön:

– Jó napot, koma, mit csinálsz? Mit főzöl?

– Kását.

– Adsz-e belőle?

– Dehogy adok! Köll nekem meg a pajtásaimnak.

– Hát ha nem adsz, akkor megeszem a hasadról! – Avval a kisöreg a komát földhöz vágta, és a kását ráborította. Azután mind egy morzsájig megette a kását, és eltűnt.

A legény is nagy nehezen föltápáskodott, és föltette főni a másik kondér kását, de az nem főtt meg, mire Jánosék hazaértek. Hát lássák, hogy a pajtásuk beteg.

– Mi bajod?

– Megbetegettem...

– De enni csak birsz?! Ha nem eszöl, legyöngülsz! – Nekiláttak mind a hárman, megették a félig főtt kását.

Másnap a másik koma maratt otthon. Ő is föltette főni a kását meg a húst is beletette, jól megrakta a tüzet, hogy a kása forrjon, meg a kendert elkezte fonni, jó vastagra, ahogy János megparancsóta neki. Úgy dél felé beköszönt a Hétrőfszakállú:

– Jó napot, koma, mit főzöl?

– Kását.

– Adsz-e belüle?

– Dehogy adok! Köll az nekem meg a két pajtásomnak.

– Ha nem adsz, megeszem a hasadrul! – Avval elkezték birkózni, de most is a Hétrőfszakállú győzött: a hasára öntötte a kását, oszt megette mind egy morzsájig. Estefelé hazagyütt a két pajtás. A nap már majdnem lement, de hiába fáradoztak, nem tudták megtalálni az alvilágba vezető utat. Látta János, hogy ez a pajtása is fekszik:

– Mi bajod, pajtás, beteg vagy?

– Megbetegettem. Már majdnem megfőtt a kása, de akkor el köllött otlani a tüzet, és nem főtt meg.

– Nem baj, pajtás, éhes gyomor nem válogat! – Levették a kását a tűzről, és megették.

Másnap János maradt otthon. Mikor két pajtása elment, röktön föltette főni a kását, beletette az egész ökröt, megrakta a tüzet, előhúzta

az egyik szekér kendert, és elkezte fonni, ami már meg vót kezdve. Így délig megfont hét szekér kendert. Akkora rakás kender lett, hogy nem fért volna föl a hét szekérré.

Délben javába font János, füttyörészve. Mikor odaköszön a Hétrőf-szakállú:

- Jó napot, János!
- Adjon Isten neked is, Hétrőf-szakállú.
- Mit csinálsz?
- Fonyom a kötelet.
- Azt látom... Hát mit főző?
- Kását hússal.
- Acc-e belüle?
- Hát ebbül nem esző!
- De megeszem a hasadrul!

– Bizony, nem eszed meg! – Avval a kisöreg nekiment Jánosnak, de János elkapta a Hétrőf-szakállút, és a szakállát a karjára csavarta. A kisöreg meg húzta Jánost a középső tölgyfához. Amint odaértek, hát lássa János, hogy a fa közepin van egy luk, a kisöreg erővel abba akar bemenni. János kapta a kardot, és levágta a kisöreg szakállát. Még hétszerte erősebb lett, mind azelőtt. Azután elment a gunyhóhoz, és megrakta a tüzet, hogy a kása jó megfőjjon. Utána megfonta a többi kendert is. Aztán hozott egy hosszú szál vesszőt, és font egy kosarat. Akkorát, hogy két ember elférjen benne. Estefelé hazagyütt a két pajtás is, köszöntek: – Na, hogy vagy, János? Te nem betegettél meg?

– De nem ám, a kása is megfőtt, meg a lukat is megtaláltam.

– No, akkor aggyá vacsorát, mert majd elveszünk éhen. – Nekiültek a kásának, jóízűen megették, még bort is ittak egy-egy hordóval.

– Na, most lefekszünk, mert hónap nagy munka vár ránk!

Másnap korán keltek, és odanéztek a tölgyfákhoz. Tanakodtak, ki menjen elsőnek. Hát lement az egyik legény, de nem sokáig, mert egyszer csak rángatja a kötelet: – Hű, annyi itt a kígyó, béka, húzzatok föl! – Fölhúzták. No most, a másik koma ült a kosárba. Már majdnem fele kötél elfogyott. Mikor erősen rángattya a kötelet: – No, mi van, pajtás?

– Hű, annyi itt a tüzes béka, varjú, majd kiszedik a szemem. – Fölhúzták. János fogta a baltáját meg a kardot, és beleült a kosárba:

– Ha háromszor meghúzom a kötelet, azt jelenti, hogy leértem. – Csak eresztik, csak eresztik, egyszer csak lássa János, hogy alulról a luk világosodik. Mikor leért, ojan szép országot látott, amijet még álmába se látott soha. Ahogy ottan tekinget, egyszer csak előtte terem a Hét-rőfszakállú:

– János, add vissza a szakállamat!

– Visszaadom, ha megmutatod, hun van a legöregebb kirájlány!

– Megmutatom, miért ne mutatnám! Látod ott azt a hegyet? Amott egy szarkalábon forgó rézvár. De hijába is mész oda, úgyse birsz abba bemenni, mert az mindég forog. Annak a gazdája a hétfejű sárkány.

Odament János, rászólt a várra: – Ájj meg, te forgó vár! – Nem állt meg. János elővette a baltáját és eltörte a szarkalábat, a vár meg csengve-bongva, leesett. Szalad ki a kirájlány a nagy zöttyenésre: – Az én uram a hétfejű sárkány, hét mérföldről hazadobja a buzogányát! Minden idegent széttép!

– Nem bánom én! A te apádtul gyüvök, hogy megszabadícsalak benneteket! – Erre a királykisasszony megörült. János nyakába ugrott, és megcsókolta:

– Gyere csak be, adok én enni is meg inni is. – János jólakott, mint a duda, bort is kapott a sárkány legerősebb borából. Attul még hétszerte erősebb lett. Ahogy beszélgetnek, egyszer csak nagy puffanás hallatszik.

– Mi ez?

– Az én uram dobta haza a buzogányát, útban van hazafelé.

– Ha ő hét mérföldről hazadobta, én visszadobom tizennégyre, hogy menyen vissza érte! – Egy nagy erdő közepibe fúródott. A sárkánynak vissza köllött érte repülni. Alig tudta megtalálni. Nagyon mérges lett. Mijén idegen lehet a házánál? Ment nagy széllel haza:

– Ki jár itt?! Mingyán szétszaggatom! – A kirájlány sietve ment elébe:

– Kedves uram, ne báncsd, mert a bátyám gyütt vendégségbe.

– Hát akkó jó van! – monta a sárkány. – Szerbusz, sógor, és nyújtotta a mancsát, hogy összetörje János kezit. De János megelőzte. Nagyon szisszent a sárkány: – Ejnye, sógor, de kemény a kezed! No, gyere ebédőni! – Ettek, bort is ittak. Aztán kimentek az udvarra birkózni. János úgy vágta földhöz a sárkányt, hogy az bokájig süjgett a földbe. A sárkány úgy vágta Jánost a földhöz, hogy az hasig leszakatt. Avval kiugrott, összekapaszkottak. János úgy vágta a sárkányt a földhöz, hogy

csak a fejei láccottak ki. A legény ekkor elővette a kardját, és egyenként ledarabóta a fejeit. Utána meg a nyelveket is kidarabóta, tarisznyába tette. És a kirájkisasszonyhó fordult: – Most már megyünk a lukhoz! – Kiléptek a várbul. A vár oldalán vót egy rézvessző, János megcsapta a várat, lett belőle egy rézalma, tarisznyába tette, és a lukhoz vezette, a kosárba ültette a kirájlányt, megrántotta a kötelet. Mikor a kirájlány fölért, a két pajtás majdnem összeveszett rajta, hogy mejiknek legyen a felesége. De a kirájlány kijelentette, majd ha mind a hármukat kiszabadíjják, akkor lehet rúla szó. János megincsak nézelődött jobbra-balra, egyszer csak ott terem a Hétrőfszakállú:

– János, add vissza a szakállam! Már alig tudok járni nélküle!

– Visszaadom, ha megmutatod a középső kirájlány várát is!

– Megmutatom, hogyne mutatnám! Látod ott azt az ezüsthegyget?

Annak a tetejin van egy ezüst szarkalábon forgó vár!

Elindult János a hegy felé. Mikor fölért, a vár ojan gyorsan forgott, hogy János nem tudta megszámolni az ablakait. No, majd adok én neked forgást! Avval kivette baltáját, és kiütte alula a szarkalábat. A vár nagyot esett és megállt. Szalad ki a kirájkisasszony: – Ki az, ki jár itt? Az én uram a tizennégy fejű sárkány! Tizennégy mérföldről hazadobja a buzogányát! Minden idegten széttép!

– Nem baj, csak mondd, hogy én a bátyád vagyok, meg akarlak szabadítani, és inni-enni aggy, mert éhes vagyok!

– Adok én jó szívvel. – Adott enni, inni és a sárkány legerősebb borából tett az asztalra. János ojan erős lett, hogy mikor kifeszítette a karját, majd kipattant az ér. Amint beszélgetnek, egyszer csak zuhan valami az udvaron. Mongya a kirájlány: – Jaj, az uram dobta haza a buzogányát! Útba van hazafelé.

– Nem baj – monta János. – Ha ő hazadobta tizennégy mérföldről, én visszadobom huszonnégy mérföldre. – Azzal kilépett az udvarra, fölkapta a buzogányt, megforgatta háromszor a feje fölött, és visszahajította. Majdnem elütötte a sárkányt. A sárkány széleseben repült utána. Alig tudta megtalálni a nagy sárba. Mikor kihúzta, nagy mérgesen repült haza: – Ki jár itt az én váramban?! – A királykisasszony szalatt elébe:

– Kedves uram, a bátyám gyütt hozzánk vendégségbe.

– No, akkor jó van. Szerbusz, sógor! – és nyújtotta a mancsát, hogy összetörje János kezit. De János megelőzte, és úgy megszorította, hogy kificamodott minden ujjá.

– Ejnye, sógor, de kemény a kezed! No, azért gyere ebédőni! – Megebédőtek, borozás után kimentek az udvarra birkózni.

– No, lássuk csak, ki az erősebb!

A sárkány Jánost térgyig vágta a földbe. János abba a pillanatba kiugrott. Belevágta a sárkányt hasig. De a fenevad is kiugrott, belevágta Jánost derékig. János is kiugrott, és elkapta a sárkányt. Úgy vágta a földbe, hogy csak a fejei látszottak ki. Elővette a kardját, és egyenként levágta a fejeit, és utána a nyelveket is kidarabóta, a tarisznyába tette. Utána bement a várba a kirájkisasszonyé. Kiléptek a várbul, a kirájkisasszony elővett egy ezüstvesszőt, megcsapta a várat, lett belőle ezüstalma. János a kirájkisasszonyt kézen fogta, és a lukhoz vezette. A kosárba üttette és megrántotta a kötelet, hogy húzzák föl.

János jobbra-balra nézelődött. Egyszer csak ott terem a Hétrófszakállú: – János, add vissza a szakállam!

– Visszaadom, ha megmutatod a legkisebb kirájkisasszony várát is!

– Már kettőt megmutattam, még ezt is akarod!

– Két pajtásomnak lesz felesége, de nekem is köll!

– Nézd, ott van egy aransárga hegy, a tetején egy kacsalábon forgó vár.

Ment János, mendegélt, mikor odaért, lássa, hogy a vár ojan gyorsan forog, hogy a kapuját se lehet látni. No, majd megállítalak én, gondolta. Elővette a baltáját, és eltörte a kacsalábat. A vár nagy csengéssel megállt, mert minden ablakán csengő vót. Ijetten szalatt ki a kirájkisasszony:

– Ki jár itt? Az én uram a huszonnégy fejű sárkány! Huszonnégy mérföldrül hazadobja a buzogányát, minden idegent széttép!

– Nem baj, csak mondd, hogy én a bátyád vagyok. Meg akarlak szabadítani! Már a két nénéd megszabadítottam. – A kirájkisasszony nagyon megörült:

– Akkor csak gyere be! – Mingyárt örök hűséget esküttek, hogy soha el nem hagyják egymást.

– Hanem inni, enni aggy, mert nagyon éhes vagyok!

A kirájkisasszony megvendégelte Jánost, inni, enni adott, még bort is kapott a sárkány legerősebb borából. Alighogy jóllakott János, egyszer csak nagyot csengett a vár, nagy zuhanás lett.

– Jaj, az uram hazadobta a buzogányát! – monta a kirájkisasszony. – Nem baj, majd én visszadobom neki! – Fölkapta a buzogányt, a feje

fölkött megforgatta, úgy visszadobta, hogy a sárkánynak leszakatt három feje. Szörnyen mérges vót, ment haza dühösen:

– Ki jár itt?! Mingyá szétszaggatom! – A kirájlány szalatt elébe:

– Édes uram, ne haraguy, csak a bátyám gyütt vendégségbe. Nem akart rosszat, csak meg akart tréfálni.

– Jó van, no! Szerbusz, sógor! – nyújtotta a mancsát, hogy leszakícssa János ujjait. De János megelőzte, úgy megszorította az ujjait, hogy összelapútak.

– Nem baj, gyere be ebédőni! – Utána kimentek az udvarra birkózni. Most Jánosnak össze köllött szedni az erejét, mert ez a három közül a legerősebb sárkány úgy vágta Jánost a földhöz, hogy az hasig a földbe ment. De János is úgy odavágta a sárkányt, hogy derékig beszakatt. A sárkány kiugrott. Megint összekapaszkottak, birkóztak. De a sárkány csak derékig bírta Jánost a földbe vágni. Harmacorra János a sárkányt úgy odavágta, hogy nyakig beszakadt a földbe, nem bírt kigyünni. Ekezte a sárkány a tüzet okánni. Hogy Jánost megégesse. De szalatt a kirájkisasszony két vödör vízzel: egyiket a sárkány lángjára, másikat a János nyakára, hogy meg ne égjen. János elővette a kardját, és sorba levágta a fejeit, utána meg a nyelveket darabolta ki, és tarisznyába tette. Utána bement a várba a királykisasszonyé, és kivezette. A kirájkisasszony elővette az aranyvesszőt, megcsapta a várat, lett belőle aranyalma. Tarisznyába tette, és mentek a lukhoz. Odaértek, megölelték, megcsókolták egymást.

A kirájkisasszony beleült a kosárba, de János nem mert beleüni. Hátha a két pajtása majd nem bírja fölhúzni a kötelet, és leesnek, oszt meghalnak. Megrántotta a kötelet, a kosár elindút. Hamarosan vissza is gyütt üresen. Akkor János fogott egy nagy követ, és a kosárba tette. Félig fölhúzták, és eleresztették a kötelet. Nagyt puffant a kosár.

Ahogy nézelődik János, megint ott terem a Hétrőfszakállú, és mongya Jánosnak: – Add vissza a szakállam!

– Visszaadom, ha megmutatod azt az utat, hogy hun lehet fölmenni a fölvilágba!

– Hát amejiken legyüttél!

– Azon nem lehet!

– Látod azt a magas hegyet? Annak a tetejin van a griffmadár fészke. Ha szépen megkéred, talán segít rajtad.

János fölment a hegy tetejére a fészekhez. A griffmadárnak két fija vót a fészekbe. Éppen akkor ojan nagy jeges eső esett, hogy ha János be nem takarja őket, agyonveri a jeges eső a kis griffeket. Mikor elállt a vihar, hazagyütt az öreg madár. Nekiesett Jánosnak, hogy szétszaggassa.

– Ne báncsd, édesanyám, ő mentette meg az életünket! Ha ő nincs, agyonver bennünket a jég a nagy viharba!

– No, mit kívánsz – mondta a griffmadár –, amijért megmentetted a fiam életit?

– Mást nem kívánok, csak vigyél föl a fölvilgába!

– Fölviszlek, csak kérj a kirájtul tizenkét ökröt, tizenkét kenyeret meg tizenkét hordó bort! – János elment a Hétrőfszakállúhoz, és kért tizenkét ökröt, tizenkét kenyeret és tizenkét hordó bort. Meg is adott mindent a Hétrőfszakállú. János meg visszaadta a szakállát. Megörült a kisöreg, röktön az állához nyomta, és nyomba odanyót a szakállá. Megköszönte Jánosnak, hogy a három sárkányt elpusztította, így visszakapta az erejét, újra ő lett a kiráj.

János meg fölment a hegyre a griffmadárhoz: – No, szereztem már élelmet!

– Akkor pakolj mindent a hátamra. – János föl is pakolt a madár hátára. Ő meg ráült a griffmadár nyakára. Mielőtt elindultak vóna, a madár monta Jánosnak, ha jobbra veti a fejét, dobjon bele egy kenyeret. Ha balra, akkor egy ökröt, ha pedig hanyatt, akkor meg egy hordó bort.

Elindultak hát fölfelé. Kapaszkodott János. A madár hun jobbra, hun balra vette a fejét, mikor mi köllött neki. Már majdnem a lukhoz értek, mikor elfogyott az elemőzsija. Már a griffmadár kezdett forgolódni, hogy visszaesik. János kapta a bicskáját, és kivágott egy darabot a combjából. Párat csapott a szárnyával a madár, és már fönn is vótak a fölvilágba. János lement a griffmadár hátáról. A madár meg kérdezte: – Mondd, János, legutoljára mijen húst tetté a számba?

– Hát a combombul vágtam egy darabot!

– No, ha tuttam vóna, hogy az emberhús ijen erőt ad, akkor megettelek vóna. De te jószívű voltál hozzám, megmentetted az életem. – Avval kihányta a húst a szájából. János meg visszaragasztotta. Mielőtt a madár visszament volna, monta Jánosnak, hogy húzzon ki a bal

szárnyából egy tollat és kenne meg vele a sebet, az röktön összeforr. János bekente a tollal a sebet, egy pillanat alatt begyógyult.

A madár visszarepült, ő meg elindult keresni azt az országot, ahová a kirájlányokat vitték. De szerencséjére, mert éppen találkozott egy emberrel, aki eldicsekette, hogy vendégségbe mén, mert a kirájná nagy lakodalom lesz. Két vitéz megszabadította a kirájnak mind a három lányát.

– Pajtás, én is veled megyek!

Sokáig mentek, egyszer csak odaértek a palotához, ahun a kiráj lakott. De mikor a két koma meglátta a Jánost, nagyon megijettek, és sürgették az esküvőt. De a legkisebb kirájkisasszony kijelentette: még az ő mátkája nem került elő, addig nem esküdik. Azt mondta az apjának, hogy vonultassa a palota előtt a vendégeket, hátha az övé is itt lesz. Már majdnem minden vendég elvonút a palota előtt, mikor meglátta Jánost:

– No, ott van, ni, ott az én mátkám is! – A kiráj röktön fölhívatta, és mingyán megismerte Jánost: – Te vagy az, édes fiam, aki tőlem tizenkét ökröt kért meg annyi kását és kendert?

– Igen, én vagyok, kirájom.

– Hát te nem gyüttél a két pajtásoddal együtt haza? – János elmonta a kirájnak, hogy járt velük.

– Hát miben büntetést szabjak rájuk?

– Majd én elintézem!

A lakodalom után János elővette a tarisznyából az ezüstalmát, és úgy elhajította, hogy egy hónapig utazott az idősebb kirájkisasszony az urával, mire megtalálta. Aztán meg a rézalmát úgy elhajította, hogy a középső kirájkisasszony meg az ura két hónapig utaztak, mire megtalálták. Az aranyalmát meg a palota udvarába vágta János. Lett belüle aranykacsalábon forgó vár, így ők otthon marattak. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

A KATONA ÉS A PALOTA

Valamikor réges-régen még tizenkét évet szolgáltak a katonák. Egy szegény árva katona kiszógáta a katonaságot, nem vót már neki senkije sem. A szülei is meghaltak szegénynek, nem vót hajlék, ahun meghú-

zódott vóna. Senkije az égvilágon nem vót. Hát a katona ballagott az országúton, már este vót, mire végre megpillantott egy falucskát. Akkortájt hatvan–hetven kilométerre vagy talán még többre is vótak a falvak egymáshoz. Ojan ritkán, hogy hát fáratt vót az utas, mire egy faluhoz ért. De abba az irányba ment, ahun még világitást látott, hogy bekérecke egyen éccakára. Be is köszönt a katona:

– Jó estét, öregapám, meghálhatnék itt? Már nagyon rámezteledett.

– Hogyne, Vitéz uram! – Még vacsorát is kapott a katona.

Reggel, mielőtt elindút vóna, megkérdezte az öreget:

– Mongya, tatám, nem tudna nekem valami szógálatot vagy valami lánt? Mert én szegény árva gyerek vagyok, semmim és senkim sincsen.

– De tudok. Lássa, Vitéz uram, ott azt a palotát? Háromszázhatvan szobája van. A Gróf meg a Grófné már meghaltak. De maratt egy gyermekük, hogy lány-e, fiju-e, nem tudom. De vigyázzon, mert azt a palotát éjjel kísértetek járják!

– Egy életem, egy halálom, mit ér az életem, így is, úgy sincs senkim!

– Ment, mendegélt, egyszer csak odaért a palotához. Az első ajtót mingyárt föl is feszíti a kardjával nagy nehezen. Mén szobárú szobára, de borzasztó rossz, dohos levegőt érez, mán a százvalahányadik szobán áthaladt. Mire végre erre kezdett jobb levegő lenni... Ezeket a szobákat már valaki takarította. Ekkor a katona már nagyon elfáratt, hát most mán nem bányá, lesz, ami lesz, ő lefekszik az egyik ágyra, mert mán nagyon fáratt, nem bír továbbmenni. Éjféltajt arra ébred, hogy valami nagyon sivalkodik. Hát lássa, hogy egy fehér ruhás nő áll előtte, és mén feléje. Akkor a katona gyertyát gyújtott, amit ott talát a palotába, és ment a lány felé. Mikor a lány látta, hogy a katona nem ijedt meg, hanem mén utána, elkezdett szalanni a katona elül. Szalatt, szalatt, és egyszer csak a lepedővel lecsapta a gyertya lángját. De a katona valahogy egy szál gyufát gyújtott, és meglátta, hogy egy pince előtt áll. Kinyitva hát a pinceajtót, és leballagott a lépcsőn. Mikor leér, hát, lássa, hogy három koporsó van egymás mellett. Tanakodik, hogy mejiket nyissa föl. Hát a középső födelét fölemeli. Hát, lássa, hogy a lány benne fekszik. Mongya neki, hogy gyűjön ki. A lány kigyütt. Mongya neki, mért fekszik a koporsóba. Azért, mert apám, anyám halott, és nincs senkim se, nem tudom, mikor halok meg.

– Hát hány éves vagy?

– Tizennyolc.

– Oh, még koraji neked a halál!

Akkor fölmentek a szobába, és látta a legény, hogy a lány ojan sárga, mint a vijasz, mert soha nem vót levegőn. Kinyitotta az ablakot, és akkor monta a lány, hogy már sokan próbálkoztak nála, de még ijen bátor vitéz egy sem vót köztük, mint amijen a katona. Akkor megölelték, megcsókolták egymást, megesküttek, tán még ma is élnek, ha meg nem haltak. Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

LODINA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt. Volt egy Kiráj, ez a Kiráj kiment az erdőbe vadászni. Amint vadászik, azon kapja magát, hogy már jó estefelé van. Ki akar menni az erdőből, de akármerre mén, nem tud kimenni. Hét évig bojongott az erdőbe. Eccer csak elébe ált egy ősz öregember, és aszt monta neki:

– Kiviszlek én ebbül az erdőből, ha nekem adod azt, amit a házadnál nem tudsz.

Hát ő mindent tud, még azt is tuggya, hogy a feleségének hány túje van a párnájába: háromszázhatvan tú van benne.

– Hát akkor nekem adod?

– Neked, csak vigyél ki ebbül az erdőből!

– Hét év múlva érte gyüvök – monta az öregember. Mén haza a Kiráj, már a palota felé ért, mikor szalad elébe egy kisgyerek: a Kirájné külte a gyerekét, mondván, ott gyün édesapád. Mikor a Kiráj meglátta a gyerekét, a fejére csapott, hogy ő mit ígért oda, alig várta, hogy gyerekük legyen, és most meg el köll veszíteni. Bemén a palotába, és mongya a Kirájnénak, hogy ő mit ígért oda. No, nem baj, majd csak kitalálunk valamit. Telt-múlt az idő, eccer csak elérkezett az idő, hogy viszik a gyereket. Eccer csak megjelent a kis öreg:

– No, gyüttem a gyereké – mongya. Elővezetnek egy béresgyereket, főtarisznyázva. De az öregember meglátta, hogy ez nem az a gyerek, amejikért gyütt. Hát elővezetnek egy másikat. Ez a gyerek se az. Hát kénytelenek vótak az ő gyereket odaadni.

Hát el is vitte az öregember a gyereket, az alföldi kiráj, mert hogy ő a föld alatti kiráj vót, oszt abba az erdőbe vót a lejárát, ahun az apja eltévett. Mikor megérkeztek az öreg Kiráj házához, egy csűf öregasszony

és egy nagyon szép, gyönyörű lány, Lodina fogatta Jánost. Eccer az öregasszony meglátta, hogy János a szemét rávetette Lodinára.

– Ugye, mondtam, hogy elviszi lányom Lodinát! – mondta az öregnek.

– No, majd parancsolok én neki ojat, hogy nem teszi meg! – felelte az öreg. Másnap hívattya Jánost az öreg:

– Látod ott azt az erdőt?

– Látom.

– Nekem reggelre vágd ki az erdőt, ragd ölbe, száncsd föl, vedd be búzával, és reggelre meleg cipó legyen az asztalomon!

Mén ki János, rí! Meglássa Lodina, elébeszalad:

– Mért sírsz, mért rísz, János?

– Hogyne sírnék, hogyne rínek, mikor a te apád azt parancsolta, hogy azt az erdőt vágjam ki, rakjam ölbe, vessem be búzával, és reggelre meleg cipó legyen az asztalán.

– No, ezért kár sírnod, János, te csak eskügy meg rá hétszer, hogy te engem soha el nem hagysz.

Megesküdött rá, hétszer, hogy soha el nem hagyja.

– Te csak fekügy le alunni, majd én elintézem az ügyet!

Úgy is tett János, lefeküdt alunni. Lodina meg az örödögökkel kivágatta a fát, ölbe is rakták, fölszántották, bevetették búzával, reggelre megért a búza, megörölték, kisűt a kenyér is. Akkor Lodina fölkelte Jánost:

– Nesze, itt a cipó, vidd be a szobába, tedd az asztalra, ha gyűsz kifelé, jó keményen ráncsd meg az ajtót!

Úgy is tett János, bevitte a gőzölgő cipót, az asztalra tette, kifelé János jó keményen megrántotta az ajtót. Fölébrett az öregasszony, lássa, hogy az asztalon gőzölg a cipó. Előveszi a nyútófát, de veri ám az öregét:

– Ugye, montam, hogy elviszi lányom Lodinát!

– De majd parancsolok én neki ojat, hogy nem teszi meg!

Másnap hívassa Jánost az öreg: – János, nem lesz más dolgod, csak ezt a három lovat megjártaod, és utána hazamehecc apádékhoz.

Mén ki János, fűtyül, danol, mén elébe Lodina:

– János, mitől van ijen jó kedved?

– Hogyne vóna, mikor apád azt parancsóta, ha ezt a három lovat megjárattam, hazamehetek apámékhoz.

– Ó, János, tudod, hogy milyen három ló az?! Hanem eskügy meg rá hétszer, hogy soha el nem hagysz!

Megesküdtött rá hétszer, hogy soha el nem hagyja.

– Az első apám, aki haragszik rád. Ha kivezeted az istállóbul, első dolgod, hogy sarkantyúzd meg és a fejit verjed, mert ha fölmén a levegőbe, lehajít és meghalsz. Második az anyám, aki hétszerte jobban haragszik rád. Őtet már az istállóban sarkantyúzd meg, és a fejit verjed, mert ha fölmén a levegőbe, lehajít a földre és meghalsz. A harmadik az én leszek, nekem is verd a fejem, de ne sarkantyúzz.

Úgy is volt. János az első lovat fölnyergelte, ráült, és mán az istállóajtóban föl akart menni a levegőbe. Ekkor János megsarkantyúzta az oldalát és a fejit verte, úgyhogy nemsokára lerogyott. Akkor bevezette az istállóba, és megkötötte. Most a második lovat kantározta föl, ráült, még ki se ért az istállóbul, már a levegőbe akart menni. De János ezt megsarkantyúzta erősen, hogy vér bugyogott az oldalából, meg a fejit verte, úgyhogy még az istállóajtóban összerogyott. Akkor János bevezette az istállóba, és megkötötte. Most a harmadik lovat kantározta föl, ráült, de eztet nem sarkantyúzta meg, a fejit verte, jól megjáratta, kifáradt a ló, és bevezette az istállóba.

Este veri ám az öregasszony az öreget a nyútófával: – Ugye, montam, hogy elviszi lányom Lodinát?!

– No de majd parancsolok én neki ojat, hogy nem teszi meg!

Másnap hívatja Jánost az öreg: – Hallod-e, János, ha nekem uborkából csizmát nem csinálsz, vége az életednek!

Mén kifelé János, füttyül, danol. Mén elébe Lodina: – De jó kedved van, János!

– Hogyne vóna, mikor az apád azt parancsóta, ha uborkából csizmát reggelre nem csinálok, vége az életemnek. Mért búsuljak, mikor te úgyis meg tudod csinálni?!

– Tévedsz, János, eszt nem tudom megcsináni. Hanem most már eskügy meg rá hétszer, hogy te engem soha el nem hagysz:

Megesküdtött rá hétszer, hogy soha el nem hagyja.

– Hanem most, János, menekülni köll! – Akkor Lodina ráköpött a szobaajtókilincse, aztán a konyhajtókilincse, végül a kiskapukilincse. Jánost galambnak változtatta, ő maga is galambnak változott és szálltak,

szálltak a levegőbe. Eccer csak fölébred az öregasszony, és kérdezi: – Lányom, Lodina, alszassz?

– Aluttam, de már nem alszok – felelt a nyál a szobaajtókilincsen. Avval nyugottan aludt tovább. Megint fölébred és kérdezi: – Lányom, Lodina, alszassz?

– Aluttam, de már nem alszok – felelt a nyál a konyhaajtókilincsen. Avval nyugottan aludt tovább. Megint fölébrett és kérdezi: – Lányom, Lodina, alszassz?

– Aluttam, de már nem alszok – felelt a nyál a kiskapukilincsen. Avval nyugottan aludt tovább. Megint fölébredt. Kérdezi: – Lányom, Lodina, alszassz?

Nem felel senki. Akkor előveszi a nyútófát az öregasszony, de veri ám az öreget: – Ugye, montam, hogy elviszi lányom, Lodinát?! Hanem most erigy utánuk, és hozd vissza a Lodinát.

Egyszer csak Lodinának rossz érzése támadt: – János, úgy ég a jobb felem, nézz csak vissza, nem lácc semmit?!

– De látok, egy fekete felhőt.

– Az az én apám. Hanem János, én elváltozok egy öreg szélmalomná, te meg egy ősz öregemberré, és szögelgeted rajta a sindeleket. Ha kérdezi, nem látott erre menni egy lánt meg egy legényt, azt mondod, de láttam, mikor ez a malom épült.

Úgy is vót, Lodina elváltozott egy öreg szélmalomná, Jánost meg egy öregemberré változtatta, és szögelgette tetejin a sindeleket. Mikor odaért az öreg, szépen köszön:

– Jó napot, bácsi! Nem látott erre egy lánt meg egy legényt menni?

– De láttam, mikor ez a malom épült.

– Jaj, bácsi, az nagyon régen vót, azt ne is mongya! – avval visszaszállt. Hazaért, kérdezi az öregasszony: – Nem láttá semmit?

– De láttam egy rossz öreg szélmalmot meg egy öregembert, hogy szögelgette rajta a sindeleket.

Előveszi a nyútófát az öregasszony, de veri ám az öreget: – Mért nem hoztál abból a sindelből egy darabot, akkor Lodinát hoztad vóna vissza. Hanem eregy vissza, és hozz egy darab sindelt abbú a malombú!

Egyszer mondja megint Lodina Jánosnak: – Úgy ég a jobb felem, nézz csak hátra, nem lácc semmit?

– De látok egy nagy sast!

– Az az én apám! Hanem, János, én elváltozok egy tábla kölessé, te meg egy öreg csőszé, és hajigálsz a madarakat. Ha kérdezi, nem-e látott erre menni egy lányt meg egy legényt, feleld azt, hogy láttál, mikor ezt a kölest vetted!

Odaér az öreg, odaköszön: – Jó napot, bácsi, nem látott erre egy lányt meg egy legényt menni?

– De láttam, mikor ezt a kölest vettem. (De a köles már kezdett érni.)

– Jaj, azt ne is mongya, az nagyon régen vót! – avval visszaszállt. Hazaér, kérdezi az öregasszony, hogy nem látott semmit?

– De láttam, egy tábla kölest és egy öreg csőszet.

Előveszi a nyútófát az öregasszony és veri az öreget, hogy nem tudott abbul a kölesbül egy marékkal hozni, hisz akkor Lodinát hozta volna haza. Most ő indult útnak. Egysezt csak mongya Lodina Jánosnak: – Úgy ég a bal felem. Nézz csak hátra, nem lácc semmit?!

– De látok, egy karvajt közeledni!

– Az az én anyám. Hanem, János, téged nem bírlak elváltoztatni semminek, én elválok egy arany kácsájé és úszkálók a ladik körül. Te meg az evezővel a karvajt a vízbe ütögeted, mert ha engem megfog, vége az életednek.

Úgy is vót, Lodina elvált arany kácsájé, a karvaj meg kapkotta az arany kácsát. De János mindég a vízbe csapkotta az evezővel. Mikor jó elázott meg kifáratt, akkor kiment a víz partyára. Kivette a két csecsit, és elátkozta lányát, hogy így felejcsezen el téged János, mind ahogy te elfelejtetted az én két csecsem. Most visszaszállt. Most már Lodina tudta, hogy nem mén utánuk senki. Egy vesszővel a patakra suhintott, a patak kettévált, és szépen átsétáltak a fölvilágba, egyenest abba az erdőbe, ahol János apja eltévedt. Nem messzire vót egy öreg gunyhó, ott lakott egy öreg csősz, János bekéreckedett éccakára megpihenni.

Másnap János azt monta Lodinának, hogy ő hazamén a szüleit meglátogatni, de őtet most nem viheti magával, hanem majd értegyün.

– Jól van, János, csak arra vigyázz, hogy te csókold meg az anyád először, ne ő téged, mert te akkor engem elfelejtesz!

Hazament János. Mikor beért a palotába, az anyja elkapta, megcsókolta – János elfelejtette Lodinát. Telt-múlt az idő, János megnősült, nagy lakodalmat csaptak. Egyszer elhatározta, hogy kimén az erdőbe

vadászni. Amint vadászik, egyszer csak meglássa az öreg gunyhót. Odamén János, lássa, hogy a gunyhó előtt gyönyörűszép lilijomok vannak. Odalép, hogy leszakít egyet, éppen a középsőt akarta leszakítani, de megszólalt a virág: – Jaj, a fejemet le ne szakítsd!

János megrettent, a virág megrázkódott és visszaválozott. Akkor látta, hogy ez az ő Lodinája. Elmesélte Lodina, hogy ő nem akart az öreg csősz terhére lenni, és virágnak változott, és harmattal élt. János megölelte, megcsókolta Lodinát, és hazavitte. Otthon a feleségit visszavitte, Lodinával meg boldogan éltek. Tán még most is élnek, ha meg nem haltak. Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

TÜNDÉR ILONA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt. Volt egy szegény asszony, annak egy fijaszkája, Jánosnak hítták. Vót a szegény asszonynak egy kis háza, a háza előtt egy égis erő fa nyőt. Egyszer János elhatározta, hogy ő megmássza azt a fát. Megüzente a kovácsnak, hogy csináljon egy fejszét meg egy pár vasbocskort. Hozta is a kovácsinas a fejszét meg a vasbocskort. János meg fogta a fejszét, fölhajította a levegőbe, alátartotta karját, a fejsze szétesett.

– Mondd meg a kovácsnak, amit csinál – csinálja meg rendesen!

Térült-fordult a kisinas, már hozta is a fejszét. Megint fölhajította a levegőbe, alátartotta karját, a fejsze szétesett.

– Mondd meg a kovácsnak, amit csinál – csinálja meg rendesen!

Térült-fordult a kisinas, már hozta is a fejszét. Megint fölhajította a levegőbe, alátartotta a karját, a karja megkussatt.

Akkor János elkezte a fát mászni, egész napon át csak mászott. Este fölért egy kis ágra, azon az ágon vót egy kis gunyhó, ott lakott egy öregasszony. János bekopogott, szállást kért éccakára. Be is engette az öregasszony, még vacsorát is adott neki. János reggel tovább mászott, egész napon át csak mászott, mászott, este fölért egy nagyobb ágra. Azon az ágon vót egy kis ház, ott lakott egy öregasszony. János bekopogott, szállást kért éccakára, be is engette az öregasszony, még vacsorát is adott neki. János reggel tovább mászott, egész napon át csak mászott, mászott, este fölért egy nagy ágra. Ezen az ágon vót egy ucca, itt lakott a Tündér Ilona. János bekopogott, szállást kért éccakára. Tündér Ilona be is engette, még vacsorát is adott neki. Reggel a Tündér Ilona azt

monta Jánosnak, maragyon nála béresnek, mert hogy nagyon megtetszett János az Ilonának. János bele is egyezett, mert őneki is nagyon megteccet az Ilona, mert fődig érő fekete göndör haja vót, és tengerkék szeme, meg csodálatos járása. Tehát János nem bírt nemet mondani a gyönyörűszép Tündér Ilonának.

Tündér Ilona elment a templomba, János meg a lovakat itatta. Ahogy elkezte hordani a vizet az istállóba, egyszer csak valaki a nevéen szólítja: – János, öncsé be egy vödör vizet apád lelkijé. – Ott vót a Saskörmös Kiráj a pincébe zárva. János be is öntött egy vödör vizet, és egy lánc leesett róla. Másnap megint elment Tündér Ilona a templomba, János meg itatta a lovakat, megint szólítja valaki: – János, öncsé be egy vödör vizet anyád lelkijé. – János beöntött egy vödör vizet az annya lelkijé, megint leesett egy lánc rúlla. Harmadik nap megint a Tündér Ilona elment a templomba. János meg itatta a lovakat, megint szólítja valaki: – János, öncsé be még egy vödör vizet a te lelkedé! – János beöntött egy vödör vizet. Oszt a harmadik lánc is leesett rúlla. Éppen hazagyütt Tündér Ilona a templombú, a Saskörmös megragatta, elvitte a Tündér Ilonát. Jánost nagyon bántotta a dolog, elindult hát megkeresni, nagy nehezen meg is taláta. Tündér Ilona éppen ment a kútra vízé, mikor János odaért. Oszt megkérdezte: – No, gyűsz-e kedvesem?

– Hogyne mennék ettől az átkozottól!

Fölültette az Ilonát a lóra, és elvitte. Megrúgja Saskörmösnek a lova a pallót, de keményen, kiszalad a Saskörmös: – Mi bajod, kutya, előtted fojik a víz hasig a szénába?!

– Nincs énnekem semmi bajom, ennem is van, innom is van, hanem viszik a szép gazdasszonyt.

– Egyél-igyal, egyet ugrunk, utóérjük!

Egyet ugrott, utóérték Jánost, Tündér Ilonát visszavitték. Másnap János megint elment a Tündér Ilonájé. Tündér Ilona megint ment a kútra vízé. János megint megkérdezte: – No, gyűsz-e?

– Hogyne mennék ettül az átkozottúl! – János fölültette lovára az Ilonát és elvitte. Megrúgja Saskörmösnek a lova a pallót, de keményen, kiszalad a Saskörmös: – Mi bajod, kutya, előtted fojik a víz hasig a szénába?!

– Nincs énnekem semmi bajom, ennem is van, innom is van, hanem viszik a szép gazdasszonyt.

– Egyél-igyál, egyet ugrunk, utóérjük! – Evett-ivott, egyet ugrott, utóérték, Tündér Ilonát szépen visszavitték.

János harmadnap megint csak elment az Ilonához. Tündér Ilona éppen a kútra ment vízé. János monta az Ilonának, hogy kérdezze meg a Saskörmöst, hogy hún szereszte ezt a nagyon futós lovat. Tündér Ilona be is ment Saskörmöshő, és mongya neki, hogy hún szereszted ezt a futós lovat.

– Hát hogyne, hogy megmondd Jánosnak! – Tündér Ilona fölkapta a nagykést, hogy agyonszúrja magát.

– Ne, te bolond, inkább megmondom: ára messze túl, még az Ópenciás-tengeren is túl, még az üveghegyeken is túl. Ott lakik egy öregasszony, csak három napot köll nála szógáni. Semmi másé csak azé a rossz gebéjé, amejik a ganédombon van elásva, meg két tokjúé, mert ha a lánchídon gyün köröszkül, a tokjúkat hajicsa kétfelé, mert ha nem, a jegesmedvék elharapják a lábát. Mert akkor még futósabb lesz, mint az én lovam, mert az én lovamnak a lábát elharapták a jegesmedvék, így csak háromlábú lett.

Elindult hát János, ment, mendegélt, már az üveghegyeken is túl vót, de már annyit gyalogót, hogy még a vasbocskorok is kilukattak. Leült hát pihenni, elővette a tarisznyáját, és falatozni kezdett. Odagyün hozzá egy kiségerke: – Aggy egy falat kenyeret!

– Jó szívvel adok, kiséger!

– No, hogy ijen jószívű vótá hozzám, itt van ez a síp, és ha bajba lesző, csak fújj bele ebbe a sípba, és én segítcségedre leszek! – Azzal eltúnt. János fölált, és ballagott tovább. Egyszer csak lássa, hogy egy faág közé be van szorulva egy varjú, és keservesen károg. János odament, és kiszabadította a varjút.

– No, amijért ijen jó voltál hozzám, hát szakács ki egy tollat a szárnyam alú. Ha bajba lesző, erezd a szélnek, nyomban itt leszek!

Elindult János, továbbment, mendegélt, egyszer csak lássa, hogy az ökor nyomába egy halacska vergődik. Megfogta, és a patakba vitte. A halacska nagyon megörült és monta: – Vegyél le egy pikkejt a hátamrul, ha bajba leszöl, csak erezd a pikkejt a patakba, akkor én röktön itt leszek!

János már annyit ment, hogy a lábajit alig érezte, már azt hitte, sose ér oda. Egyszer csak meglát messziről egy kis házat – de már esteledett. Odasietett, beköszönt: – Jó estét, öreganyám!

– Neked is, édes fiam. Mi járta be volnál, itt, ahún a madár se jár?

– Én bizony szolgálatot keresek.

– Hát éppen jókor, mert nekem meg szolgára van szükségem. De nálam három nap az esztendő. Nem lesz más dolgod, csak ezt a két lovat köll őrizni, de úgy, ha elvesznek, vége az életednek.

Hát beleegyezett János. Az öregasszony megvendégelte jó vacsorával, még bort is kapott, de abba álomport tett, hogy János jó méjen aludjon. Vacsora után kihajtotta János a két lovat a mezőre legelni. A lovak fejéről levette a kötőféket és a derekára kötötte, ő meg lefeküdt, de csakhamar el is aludt. Már megviratt, mikor fölébrett, de nincs a két ló sehun. Keresi mindenütt, nem találja, már majdnem kétségbe esett, mikor eszibe jut a kiséger. Előveszi a sípót, és belefúj, ott terem a kiséger.

– Jaj, segícs rajtam, mert bajba vagyok! Elveszett az öregasszony két lova, amejiket rámbízott. Ha estig nem kerülnek elő, a fejem véteti az öregasszony.

– Ha az egerek országába vannak, akkor meglesznek! – Egyszer csak előgyün a lukbul két pocok. János leveszi a derekáról a kötőféket, a pocok nyakába dobja, és nyomban lóvá változnak. Röktön hajcsa is János az itállóba. A vénasszony meg kegyetlen szidja a lányait, hogy nem tudtak jobban elbújni. Mert a két ló a vénasszony lányai vótak. Másnap este a vénasszony János borába még több álomport tett. Este kihajtotta János a két lovat a mezőre legelni. A kötőféket levette a fejükről és a derekára tette, oszt leheveredett a fűre. De alighogy lefeküdt, máris álomba merült, délfelé ébrett föl. Röktön kereste a lovakat, de nem találta sehun. Ekkor eszibe jutott a holló. Elővette a tollat, és szélnek eresztette. Röktön a holló ott termett.

– Jaj, segícs rajtam, mert nagy bajba vagyok! Elveszett az öregasszony két lova, amejiket rámbízott. Ha estig nem kerülnek elő, a fejem véteti az öregasszony.

– Ha a hollók országába vannak, akkor megtalálom! – Azzal elrepült a holló. Egyszer csak előgyün két sas. János leveszi a derekáról a kötőféket, és a két sas nyakába dobja. Azok nyomban lóvá változnak. János behajcsa a két lovat az istállóba. Egyszer csak hallja János, hogy de veri ám az öregasszony a lányait, hogy nem tudtak jobban elbújni. Másnap este a vénasszony János borába még több álomport tett. Este

kihajtotta János a két lovat a mezőre legelni. A kötőféket levette a fejükről, és a derekára tette, oszt leheveredett a fűre. De alighogy lefekütt, máris álomba merült, estefelé ébredt föl. Röktön kereste a lovakat, de nem találta sehun. Ekkor eszébe jutott a halacska. Elővette a pikkejt, és a fojóba dobta. Mingyárt ott termett a halacska.

– Jaj, segícs rajtam, mert nagy bajba vagyok! Elveszett az öregasszony két lova, amejiket rámbízott. Ha estig nem kerülnek elő, a fejem véteti az öregasszony. Márpedig mingyárt este lesz . . .

– Ne félj, ha a halak országába vannak, akkor megtalálom őket! – Avval eltűnt a halacska. Egyszer csak előbújik két nagy cethal, abból két aranyhal bújik elő. János leveszi derekáról a kötőféket, és az aranyhalak nyakába dobja. Azok nyomban lóvá változnak. János röktön behajcsa az istállóba a két lovat. Egyszer csak hajja János, hogy de veri ám az öregasszony a lányait, hogy nem tudtak jobban elbújni. Ekkor megkérdezte a vénasszony Jánost, hogy mit kíván a szolgálatért. Feleli János: – Nekem csak az a rossz gebe köll, ami a ganéba van leásva, meg két tokjú.

– Kívánj bármit, édes fijam, csak azt ne!

– De nekem más nem köll, csak az!

– Hát jól van, no, ha más nem köll, akkor odaadom.

János kiásta a ganébul a rossz gebét, csupa penisz vót a szőre, talpra akarta állítani, de nem bírta. Nyaka közé vette, és vitte egy darabon. Nehéz vót, hát letette. Megint vitte egy darabon, nehéz vót, hát letette. Megint vitte egy darabon, nehéz vót, hát letette. Ekkor a ló megrázkódott, lett belőle aranyszőrű paripa.

– No, új rám, édes gazdám! – Ráútt, levette.

– No, új rám, édes gazdám! – Ráútt, levette.

– No, új rám, édes gazdám, többet nem vetlek le, mert te is háromszor vettél le engem.

Akkor elindult vágtában a paripa, ment, szélnél sebesebben, úgy ment, mind a gondolat. Egyszer csak odaértek a hídhöz, ott a két tokjút kétfelé hajította, és így a jegesmedvék nem harapták le a ló lábát.

Ment János egyenest a Saskörmös Kirájhoz. Éppen ment a kútra Tündér Ilona vízért. János odaszólt az Ilonának: – No, gyűsz-e?

– Hogyne mennék ettül az átkozottul!

János Tündér Ilonát fölütette a lóra és elvitte. Megrúgja Saskörmösnek a lova a pallót, de keményen.

– Mi bajod, kutya, előtted fojik a víz hasig a szénába?!

– Nincs nekem semmi bajom, ennem is van, innom is van, hanem viszik a szép gazdasszonyt!

– Egyél-igyál, egyet ugrunk, utolérjük!

– Ugorhacc te százat is, nem éred utol! – De Saskörmös jó megsarkantyúzta a lovát, és vágatott János után. Mikor Saskörmös lova közel vót János lovához, akkor odaszólt: – Várjál, öcsém, mert mán Saskörmös a belem notolázza!

– Hajícsd le, hogy palacsintájé lapújon! – A ló ledobta Saskörmöst, hogy palacsintájé vált. Akkor Tündér Ilona az egyik lóra ütt, János meg a másikra, és hazavitte az Ilonát. Megesküttek, tán még most is élnek, ha meg nem haltak. Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót, úgy látom, mind most.

A LÁNY ÉS A HALOTT SZERETŐ

Volt a világon egy lány, ez a lány mindég nagyon szomorú vót, búsult a legénye után. Mert elment katonának, és nem adott életjelt magáru. Javasolták neki, hogy menyen ki a temetőbe, oszt kilenc sírrul hozzon földet meg egy koponyát, és tegye föl főni egy fazékba.

Úgy is tett. Hozott kilenc sírrul földet meg egy koponyát, ezt egy fazékba tette főni. Este föltette, és úgy éféltájt megállt egy szürke lovas az udvaron, és bekiált a lánynak:

– No, gyüssz-e?

– Mingyán, csak összeszedem a ruhám! – feleli a lány. Egy nagy batyut kötött, és a lóra üt a legény elé. Mentek, mentek, már nagyon sokat mentek. De a legény mindég azt monta, hogy: „Holt viszi az elevent!” A lány csak akkor ijett meg, mikor megütötte a lábát a templomkörösztbe. Hogy ők nem a földön mennek, hanem szállnak a levegőbe. Egyszer csak odaértek a harctéri temetőkapuhó. Leszálltak a lóru, a legény vezette a lányt a sírok között, egyszer csak megállt a legény egy sírnál. Nagy luk vót rajta. Mongya a lánynak, hogy menjen előre. A lány meg erre azt válaszóta, hogy nem tudja a járást. Erre a legény lement a lukon, a lány meg begyugta a lukat a batyuv, és beszaladt a boncolóházba. Ott fekütt az asztalon egy halott, meg vót kötözve. A legény kimászott

a sírbul, és elment a boncolóházhoz. Beszól az ajtón: – Hát, pajtás, nyisd ki az ajtót! – A halotton elődóztak a kötelek. Megint mongya: – Hát, pajtás, nyisd ki az ajtót! – A halott letette egyik kezit. Megint mongya: – Hát, pajtás, nyisd ki az ajtót! – A halott letette a másik kezit. Megint mongya: – Hát, pajtás, nyisd ki az ajtót. – A halott fölült. Megint mongya: – Hát, pajtás, nyisd ki az ajtót! – A halott elkezdett járkálni. Ekkor elharangozták a három órát: az egyik halott kint esett el, a másik bent. Akkor monta a legény: – Köszönd az Istenednek, hogy elharangozták a három órát, mert a ruhádat darabokra szaggatom. De téged még apróbbra szaggattalak vóna, mert mér bántasz te engem, ha én téged nem bántalak?!

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

CIGÁNY KIRÁJNÉ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt. Volt a világon egy Kirájfí. Egyszer a Kirájfí kiment az erdőbe vadászni. Amint vadászik, meglát három tölgyfavesszőt. Jó lesz ostornyélnék, gondolta magában. Egyet le is vágott, hát, Uramfia! Kilép belüle egy gyönyörűszép tündérlány. Mingyárt elkezd jajgatni:

– Vízet, vízet, mert mingyárt megfulladok!

A Kirájfí nem vitt magával vizet, és nem tudott neki adni, hogy ivott volna, és így megfullatt a tündérlány. Hazavitte, nagy pompával eltemette. Másnap megint ment az erdőbe vadászni. Ahogy vadászik, hát megintcsak odatéved a tölgyfavesszőhöz. Megfelelkezvén megint levág egy tölgyfavesszőt. De abban a pillanatban ebből is kilép egy gyönyörűszép tündérlány, még szebb vót, mint az első. Ez is mingyárt vizet kért: – Jaj, vízet, vízet, mert mingyárt megfulladok! – A Kirájfí ennek sem tudott vizet adni, hát megfullatt. Ezt is hazavitte, nagy pompával eltemette.

Nagyon szomorú volt a Kirájfí, nagyon búsult, bántotta az eset, hogy ijjen két gyönyörű lányt ő megölt. Nem is bírt egész éjjel alunni, ezért már hajnalba felkelt, és kiment az erdőbe. Egyre csak az járt az eszébe, hátha a harmadik tölgyfába is van tündérlány. Megtöltött hát egy korsót vízzel, meg egy poharat is vitt magával, és ballagott az út porába a dimbes-dombos utakon. Egyenest a tölgyfavesszőhöz vezetett az útya. Ahogy odaért, azt az egyet is lemeccette. Hát abbul is kilép egy gyö-

nyörűszép tündérlány, még szebb volt, mint a másik kettő. De az is mingyárt vizet kért: – Jaj, vizet, vizet, mert mingyárt megfulladok! – A Kiráji röktön szájához nyomta a vizet, így nem fullatt meg a tündérlány. A Kiráji mingyán megölelte, megcsókolta, és utána ballagtak hazafelé. De a tündérlány nagyon elfáratt a gidres-gödrös utakon meg az erős napsütést sem bírta, mert nem vót hozzászokva, meg ojan gyöngé vót, hogy a járáshoz sem vót szokva. Éppen odaértek egy kúthon, mikor a tündérlány nagyon elfáratt. A kút mellett vót egy lombos fa, és monta a Kiráji: – No, szívem, itt megpihenhetsz, még érted gyüvök a hintóval. Hanem meny föl erre a fára, hogy meg ne lásson senki, mert az emberek ravaszak és becsapnak, én majd röktön érted gyüvök!

A tündérlány föl is ment a fára. Hát arra ment egy lincses-loncsos cigánylány a kútra vízé. Hát belenéz a kútba, és lát egy gyönyörűszép lány tükörképét: – Ejnye, hát ijen szép volnák én?! – Hát fölnéz a fára, meglássa a tündérlányt: – Jaj, egyem a zúzádat, hogy kerültél ide?!

Mivel a tündérlány jószívű vót, hát elmesélte neki, hogy hogyan ölte meg a Kiráji két testvérét és őtet meg azért nem vitte magával, mert nem bírja a napot, de majd érte gyün hintóval. A cigánylány ravasz vót, hát addig-addig, hogy lecsalogatta a fáról. A ruháit leszette a tündérlányrul, és magáraszedte, őt meg a kútba dobta. De mikor látta, hogy a tündérlány nem halt meg, hanem aranyhalé változott, akkor elkezte halászni. Éppen odaért a Kiráji hintóval, mikor javába halászott. És odaszólt neki: – Mit csinálsz, kedves?

– Ehun ni, ki akarom fogni az aranyhalat!

– Hadd, ne veszőgy vele, hanem forduj ide, had lássalak! – Mikor megfordult a cigánylány, a Kiráji majd hanyatt esett:

– Ejnye, szívem, hogy így megfeketettél!

– Jaj, tudod, hogy nem bírom a napot, de ha a palotába leszek, akkor majd megfehérek. – A Kiráji hazavitte, megesküttek. De a Kirájinak állandójan az aranyhal járt az eszébe, hátha valaki kifogja, és föltámad, akkor vége az ő pünkösdi kirájságának. Hát betegnek tétette magát, hogy ő nem is lesz jobban, ha annak az aranyhalnak a húsából nem ehet. Hát mivel a Kiráj nagyon szerette a feleségét, hát megparancsoltatta, hogy fogják ki az aranyhalat. A Kirájiné meg ráparancsolt a szolgálókra, hogy minden pikkejt és halszálkát vessenek a tűzre. De

véletlen egy pikkej elpattant, ki az udvarra, és reggelre a palota udvarán egy magas fa nyőt.

A Kirájnén, mikor meglátta, majd szétvette a méreg. Megint nagy betegnek tetette magát. És monta a Kirájnén, hogy vágassa ki azt a fát, és avval a fával főzzenek neki levest, mer különben sosem gyógyul meg. A Kiráj nagyon sajnálta a szép fát, de azért kivágatta. A Kirájnén megparancsolta, hogy a fának még a legapróbb részit is tüzeljék föl, nehogy egy gaj is megmaragyon. A favágók, ahogy vágták, egyszer csak kipattan egy kerek fedőnek való. Az egyik favágó mingyárt a tarisznyájába tette. Jó lesz köcsögfödőnek.

Telt-múlt az idő. A favágó meg a felesége elmentek dolgozni. De a szobát nem söpörték ki meg az ágyat sem vetették föl. De mire hazamentek, minden ragyogott a tisztaságtól. Lássák, hogy a szoba föl van söpörve, az ágy föl van vetve. Hát, Uramfia, ki tehette vagy mi?! Másnap megint elmentek hazulról, megint mindent széjjelhagytak. Este hazamennek, megin minden ragyog a tisztaságtól. Harmannap úgy tettek, mindha elmentek volna otthonról. Egyszer csak lássák, hogy mozogni kezd a köcsögfödő, kilép belüle egy gyönyörűszép tündérlány. Mingyán elkezd takarítani, sűrög-forog jobbra-balra. A favágóné gyorsan bement a szobába, és tűzre vette a köcsögfödőt. Sírt keservesen a tündérlány, hogy most mi lesz ővele, mert ő nem bír dolgozni.

– Ne sírj – vigasztalta a favágó felesége –, majd megleszel velünk, elég, ha kitakarítás és vacsorát főzöl.

Telt-múlt az idő. Egyszer azt monta a tündérlány a favágó feleségének: menjen el a Kirájnénhoz, és kérdezze meg, hogy nem-e köll neki a palotába szolgáló. Volt ott már elég szolgáló, de mivel a Kirájnén cigány vót és telhetetlen, hát ezt az egyet is megfogatta. Jó ideig ott szolgált a palotába. De egyszer csak meglátta a Kiráj, és röktön megismerte. És kérdezte, hogy hogyan került ide. A tündérlány elmesélte az életit, hogy az aranyhal is ő vót és a Kirájnén hogyan akarta őtet megölni. Mindig betegnek tetette magát. Meg a nagy fa is ő vót, de mikor a favágók vágták, kiesett egy lapos kerek fa, a favágó hazavitte, a felesége meg tűzre dobta a fát, és most itt van. A Kiráj mingyán kérdezte: – Mít kívánsz, édes szívem, szép szerelmem? Négyfelé vágassam, a város négy sarkára rakassam, vagy kerékbe töressem? – A tündérlány, mivel jószívű vót, hát azt monta: – Ne báncsd, inkább engedd szabadon, és még egy

kis pénzt is aggyál neki. – A Kiráj szót fogadott, és szabadon engedte a Kirájnét, mert nagyon szerette a tündérlányt. Azután feleségül vette, nagy lakodalmat csaptak, tán még ma is élnek, ha meg nem haltak. Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

A NYUGTALAN LÉLEK

Valamikor régen az emberek sokszor még éccaka is szántottak, különösen ősz táján, mikor vetették a búzát a földbe. Mikor kifárattak, tüzet gyútottak, és körülülték a tüzet, oszt melegettek. Eccé csak haják ám, hogy valaki messze nagyon sivalkodik. Eccó csak oda is ér: – Jaj, jaj, segíjetek megenni a tizenkettedik gyerek fejit! Mert addig nem tudok a sírba nyugodni. – Mert ez a nő életibe sok gyereket kúdoott a másvilágra. És nem vót neki nyugta a másvilágon, mert kínozták az ördögök. Hát az egyik szántó ember odaszót neki: – Ha megetted a többit, ezt az egyet is edd meg! – Akkor akkora nagy szelet csapott, és eltűnt. Az emberek úgy megijettek, hogy többen beleestek a tűzbe, megégették magukat. Meg a lovak is hazaszalattak ijettükbe. Reggel aki ép bőrbe vót, hazament a lovaké. De megfogatták, hogy többet éccaka nem szántanak.

Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

A KÉT KOVÁCSLEGÉNY MEG A BOSZORKÁNY

Egyszer vót, hun nem vót, vót a világon két kovácsinas. Az egyik kövér vót, a másik meg sovány. Aszt mongya egyszer a kövér inas: – Mért vagy te ijen sovány? Mikor egy hejen eszünk, egy hejen alszunk!

– Hát ha te tunnád, hogy énértem, éfélkor mindig gyün egy ló, és ojan ismeretlen hejre visz, ahun még sose vótam, akkor most nem kérdeznéd.

– No, cseréljünk hejet! – A sovány fekütt belűre, a kövér meg kívűre. Éfélkor gyün a ló, és elkezdi a kövért rángatni. Fölugrik a kövér, oszt mingyán a kantárt a fejire dobta, fölketette a soványt, és mentek a műhejbe. Ott megpatkóták a lovat, és elengették.

Másnap a gazda nagyon szomorú vót, le-föl járkált az udvaron. Egyszer megkérdezte az egyik inas, hogy mért ojan szomorú gazduram.

– Hát, csak tudnám, hogy ki patkolta meg a feleségemet!

– Mi, gazduram! – Akkor a gazda azt mondta, hogy a következő éjjel vegyék le a kezéről és a lábáról a patkót.

Másnap éjjel leszedték a patkókat a gazdasszonyrul. A gazda megkifizette az egész évi bérüket, és elbocsátotta őket. Így megtutták, hogy a gazdasszonyuk boszorkány vót.

Eddig vót, mese vót, itt a vége, fuss el véle.

A KÉT KOMA MEG AZ ARANY

Egyszer vót, hun nem vót, vót a világon két koma. Valamikor réges-rég hírét se hallották a villanynek az emberek. Így gyakran láttak föl-föllobbanó tüzet, hol itt, hol meg ott.

Egyszer az egyik koma is látott égni tüzet. És hitta a komáját: – Hallod, koma, ég ott a tűz, gyere, ássuk ki az aranyat! – De egy szót se vót szabad beszéni, mert akkor hét méterrel lejjebb mén az arany.

Hát mikor odaérnek a tűzhöz, lássák, hogy egy nagy ember áll a tűz mellett. Hát az egyik koma úgy megijett, hogy elszalatt. Mert az arany evvel az átokkal vót elásva, de ha valaki kiásta, akkor az ember megszabadult az átoktól. De a másik ember az csak nekiát ásní. Ásta, ásta, de egy szót sem szólt. A nagy ember se szót semmit, aki akkora vót, mint egy villanypózna. Hát egyszer csak kiásta az aranyat a koma, és odaszólt a nagy embernek:

– No, koma, segíj kiemelni az üstöt! – A nagy ember megfogta, és kiemelték az aranyat. Aztán a koma háromfelé osztotta. Kérdi a nagy ember, hogy mé osztotta háromfelé.

– Hát egy rakás a tized, egy az enyim, meg egy azé, aki elszalatt. A nagy ember összerúgta: – Nesze, legyen mind a tized!

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

A BUTA SZÓGÁLÓ

Az ecceri szógáló főkelt korán, hogy tüzet gyúccson. De ojan korán, hogy még nem is virratt meg, koromsötét vót. Hogy mire a nacsága főkel, hát akkorra legyen rend, meg a frustuk is elkészűjön. Hát nem találja a gyufát. Kinéz az udvarra, hát lássa, hogy az udvaron ég a tűz. Két ember áll a tűz mellett villára támaszkodva. Odamén a szógáló egy köcsöggel és mongya:

– Agyonak mán, kentek, egy kis parazsat! – A szógáló többet nem szót, csak megmerítette a köcsögöt parázssal, bevitte, a sparhetba öntötte. De csak nem akart égni a tűz.

Megint kiment a szógáló az udvarra. Megmeríti a köcsögöt, beviszi, de csak nem akar égni a tűz.

Kimén megint az udvarra, és mongya: – Hát nem akar és nem akar égni a tűz. – Megint megmeríti a köcsögöt parázssal, beviszi, a sporthetba önti, akárhogy fújja, nem ég.

De ekkorra már meg is virratt, és a tűznek is nyoma veszett. Mert valamikor réges-régen a föld minden hetedik éviben kidobta az aranyat, és égéssel tisztút meg. Utána visszasüjedt a földbe. De ijesmi csak éjjel történt, nappal sohase. Reggel mikor a nacsága főket, mingyá szalad elébe a szógáló, és ríva panaszkodik:

– Jaj, nacságosasszony, nem tudom, mi van a tűzzel, nem akar égni. Hát benéz a nacsága a sparhetba, hát eláll szeme-szája, mikor meglássa a sok aranyat. Úgy megörült, hogy örömében nem büntette meg a szógálót, amijért nem vót kíz a frustuk.

Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

AZ ÖREGASSZONY MEG A SZENT PÉTER

Hun vót, hun nem vót, valamikor réges-régen, vót a világon egy szent életű öregasszony. Mindég csak az imakönyvet forgatta meg a templomba járt. No, meg a ház körül tett-vett. Hát, vót az öregasszonynak három malackája is. Szépen fölnevelettek, meg is híztak. Azt gondolta az öregasszony, hogy elaggya őket, hisz ő nem akar egyet se levágni, nem az ő gyomrának való. El is atta mind a hármat, az árát meg betette a takarékbba. Azt gondolván, ha majd szükség lesz rá, akkor apródonkint vesz ki belüle.

Egyszer, egy este, későn, amint olvasgatta a bibliát az öregasszony, úgy éjféltajt kopogást hall az ajtón. Kiszól:

– Ki az?

– Én vagyok, a Szent Péter! – Erre az öregasszony beeresztette. Kérdi, mi járatba van.

– Engem az Isten küldött, mert most már a mennyországi hejért is köll fizetni. Mert az Úristen se bírja azt a sok lelket ingyen hejjel ellátni.

– Hát mennyi volna annak az ára?

- Harmincezer tallér az urának a hejje.
- Ohó, ojan sok?!
- De jobb lesz, ha a magáját is kifizeti, ne köljön még egyszer gyünni, mert hátha addigra drágább lesz az ára.
- De hát beattam a takarékbba!
- No, jól van, majd holnap elgyüvök éfélkor!

Másnap reggel korán elment az öregasszony a takarékbba, és ki akarta venni a píz. De a kisasszony rászólt: – Mit akar a pízzel, még csak pár napja, hogy beatta?! – Hát ő nem mondhatta meg senkinek, de neki nagyon köll a píz. Hát addig-addig vallatta, hogy csak kibökte az öregasszony. Ki is atta a píz a kisasszony, és nyomban értesítette a pandúrokat, hogy ide meg ide menyenek elfogni egy gazembert.

Hát éjféltajt megint kopog a Szent Péter az öregasszonyná. Be is ereszti az öregasszony. De alighogy bement, máris kopognak. De erre a Szent Péter is megijett, és mongya:

– Jaj, be ne eresszen kend senkit, mert engem nem szabad senkinek se látni!

De a pandúrok beugrottak, és lerántották az álarcot. Mert a Szent Péteren fehér ruha vót kék övvel és korona a fején. Az öregasszony mingyán megismerte a szomszégját, meg is szólította: – Ábris, hát te vagy az?!

Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

IH-VÁSZNET

Hun vót, hun nem vót, vót a világon egy ember. Ez az ember vándorót faluról falura, munkát keresett. Egyszer betévelt egy tiszta német faluba. Persze, nem tudott németül, ő nem értette azokat, azok meg őt.

Ahogy mén az uccán, hát lát egy gyönyörű nagy házat. Kérdezi, kijé ez a nagy ház.

– Ih-vásznet – vót a felelet. – Ó, de szép háza van ennek az Ih-vásznetnak!

Megin mén tovább, lássa, hogy egy ember nagyon mulat. Kérdi, ki mulat. Megint az vót a válasz, hogy Ih-vásznet. – De sok píze lehet ennek az Ih-vásznetnak!

Megint mén tovább, hát lássa, hogy egy embert temetnek. Kérdi, ki halt meg, megin a válasz az vót: Ih-vásznet. – Hát az előbb még mulatott, most meg már meghalt, ó, szegény, Ih-vásznet!

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

A TARKA LÓ

Hun vót, hun nem vót, vót a világon két koma. Egyszer az egyik koma elment a kocsmába meginni egy kis pálinkát. Hát lássa, hogy hoznak a kocsmárosnak egy nagy halat. Odamén, mongya a kocsmárosnak, hogy: – Eztet az én komám meg bírja enni eccerre!

– Ezt a nagyot nem létezik!

– Hát fogaggyunk!

– Hát fogattak. Ement hát a koma a komához. Nem vót otthon, csak a komaasszony.

– Jó napot, komámasszony!

– Kendnek is, komámuram, mi járában van? – kérdi az asszony.

– Hát a koma hun van?

– Kiment szántani a mezőre, komámuram. – Kimén a mezőre, meg is találja a komát.

– Aggy, Isten, komámuram, hogy s mint, hogy ityeg a fityeg?

– Hát csak úgy lassan – válaszol a koma.

– Hát én azért gyüttem, komámuram, mert fogadtam a kocsmárossal egy nagy halban, hogy te meg bírod enni.

– Mekkora az a hal, komámuram? Van ekkora, mind ez a tarka ló?

– Hogyne vóna ekkora, komámuram!

– Akkor megeszem, komámuram!

Hát hazament a két koma, a tarka lovat bekötték az istállóba, ők meg nagy sijetve elmentek a kocsmába.

A nagy halat mingyá meg is sütötték. Nekiült a koma a nagy hálnak, és mind megette, még egy kemence kenyeret is kért, hogy a hal zsírját kitürügesse. Így a kocsmáros elvesztette a fogadást.

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

JÓSKA BÁCSI MEG AMERIKA

Az egyszeri hazánk fija kivándorót Amerikába. Hát elég rosszul ment a sorsa odakint, sokszor még a betevő falatot se bírta megkeresni. Nem hogy haza bírt vóna gyünni.

Sok év múlva mégiscsak rászánta magát, hogy hazagyün. Megírta a testvéreknek, hogy majd várják őt. Nem vót píze, még a hajójegyre se.

Hát megegyezett a hajóskapitánnyal, hogy majd dógozik a hajón, csak vigye haza.

Mikor kiszállt a hajóbú, más vagyona nem vót, csak egy kuffer.

A testvérei nagyon megörültek neki, mert azt hitték, hogy kincs van a kufferba. Elkezték veszekenni, hogy: „Énhozzám gyere, Jóska. Ne őhozzá, hanem énhozzám.” Aszt monta erre Jóska bácsi:

– Hát, jó van, majd egyikőtökhöz is meg a másikótokhoz is elmegyek.

A testvérek a legjobb falatokkal tömték Jóskát. De a kufferját Jóska úgy őrizte, hogy mindenhová magával vitte.

Hát mán úgy jólakott a sok evésben, hogy mikor főket, és ment ki a konyhaajtón, lépte vóna át a küszöböt, összeesett és meghalt. A sok éhezés és a hirtelen evés lett a halála.

A testvérek egyik a másika nélkül nem merték kinyitni a kuffert. Hanem mindegyiket értesítették a történetkről. Mikor kinyitották a kuffert, hát nem vót benne más, mint egy rossz festékes nadrág, amiben a hajón festett. A testvérek csak összenéztek, és eccerre elment a kedvük.

Eddig vót, mese vót, talán igaz se vót.

A NAGY FA

Eccer vót, hun nem vót, hegyen innen, Dunán meg túl. Volt egy fékengyelű ökrös ember. Nap mint nap ment szántani a mezőre, a felesíghó meg járt egy katona.

Azt mongya egyszer az asszony a katonának: – Az én uram ojan bolond, ha kivágnák az uccán ezt a nagy fát, nem túna hazagyünni!

A katona kapta magát, kivágta a nagy fát.

Gyün haza a gazda, betér az uccába, nem talája a nagy fát. Az ökrök be akarnak fordulni, de a gazda rájuk szól: – Nem arra, te, nincs itt a nagy fa! – Le-föl, le-föl járkál a faluba. De az ökrök mindég csak oda akarnak bemenni, az ő házához. Hét kintelen vót bekéreckenni éccakára:

– Jó estét, kaphatnák-e szállást éccakára, mer eltévettem?

– Hogyne, gyüjjön csak be!

Mikor bevezeti az ökröket az istállóba, nézi, ez az istálló is ojan, mind az én istállóm. Aszt mongya erre a katona: – Másnak is van ojan

istállója, mint kendnek. – Mén ki szénájé, nézi: – Ez a szénakazal is ojan, mint amijet én raktam.

– Ó, hát más is tud ojan szénakazlat rakni, nemcsak kend! – Mén az asszony az istállóba fejni. Meglássa a gazda: – Ez az asszony is ojan, mint az én felesígem.

– Ó, hát másnak is van ojan felesíge, mint kendnek!

Így lett a katonának háza meg felesíge.

Eddig vót, mese vót, tán igaz se vót.

FODOR ERZSÉBET MESÉINEK TIPOLÓGIAI MEGHATÁROZÁSA

Tündérmesék¹

A fekete város – AaTh 300 Sárkányölő vitéz

A griffmadár – AaTh 301 A túlvilágra vitt három királykisasszony elrablása típus, a mesekezdő rész nem teljes.

A katona és a palota – AaTh 307 Az elátkozott királykisasszony

Lodina – AaTh 313C Rózsa elfelejti Ibolyát

Tündér Ilona – AaTh 317 Az égig érő fa + AaTh 300 A^x Az abroncsba zárt szörnyeteg + AaTh 556F^x – A boszorkány lovainak az őrzése + MNK 300A^x A szörnyeteget a saját lova pusztítja el típusok kombinációja.

A lány és a halott szerető – AaTh 365 A halott szerető

Cigány királyné – AaTh 408 A három nádszálkisasszony típus, a mesekezdő rész hiányzik.

Hiedelemmondák²

A nyugtalan lélek – C/I. 2/A Nő alakjában megjelenő kísértet

A két kovácslegény meg a boszorkány – L/1.IX/1. Megpatkolt boszorkány

A két koma meg az arany – N/III. 1. Az elrejtett kincs jelei + N/IV. 3B.

A kincs őrzői + N/VI.8. Kincsásás

A buta szolgáló – N/VI. Kincsásás

RAFFAI Judit

¹ A tündérmesék katalogizálásához használt irodalom: Dömötör Ákos: *A magyar tündérmesék típusai.* (Magyar népmesekatalógus 2.) Budapest, 1988

² A hiedelemmondák katalogizálásához használt irodalom: Bihari Anna: *Magyar hiedelemmonda-katalógus.* (Előmunkálatok a magyarság néprajzához 6.) Budapest, 1980

VÉLEMÉNY FODOR ERZSÉBET MOHOLI ASSZONY HARMINCÖT NÉPMESÉJÉRŐL

A jugoszláviai magyar néprajzi-folklorisztikai kutatás töretlenül ível felfelé, fokozatosan pótolja a területi-tematikai elmaradásokat, hiányokat, esetenként kezdeményez is. A „divatos” műfajok (dal, ballada, hiedelemmonda stb.) közül nyilván terjedelme és lejegyzési nehézségei, valamint az életből való gyors kiszorulása miatt méltatlanul keveset tudunk Jugoszlávia magyarságának népmesekincséről. Erre vonatkozólag tehát minden adat kétszeres fontosságú.

Kalapis Zoltán ismert folklorista egy moholi háziasszony teljes mesekincsét szerezte meg, amely önálló kötetkére rüg. Módszere nem ismeretlen, de eléggé ritka a szakmában: mivel a mesemondó nem volt hajlandó magnóba beszélni, a gyűjtő rávette, hogy írja le szövegeit. Ez meg is történt, és a népi kézirat értéke vitathatatlan. Ettől függetlenül is kívánatos lenne, ha mégis sikerülne (legalább rejtett) magnóra venni a meséket, hogy láthassuk a szóbeliségben élő és az írásban rögzített, ezért nyilván jóval rövidebb változatok eltéréseit. (Ha ez nem megy, meg kellene hallgatni őt, és a gépelt kéziratot figyelve lehetne jelölni a fontosabb eltéréseket. Én még azt is megkockáztatnám, hogy egy-két szöveget elveszettek nyilvánítanék, újra leíratnám, hogy lássam a mesemondó variálókészségét.)

A gyűjtés e sajátos módja új feladat elé állítja a közlőt. Elfogadott szabály, hogy a mesemondó által adott címeket (minden esetben fel kell tüntetni, kitől való a cím) és szöveget lehetőség szerint híven kell közreadni. Ha Fodor Erzsébet teljesen nyelvjárásban írta volna meséit, ez követhető szabály lenne, ám de a saját (nem is rossz) helyesírási szintjén rögzítette szövegeit, így nincs akkora értéke a népi helyesírási gyakorlatnak sem. Ez esetben elég egyetlen mintán bemutatni a mesemondó gyakorlatát, a többi szöveget – megtartva minden nyelvjárási jelenséget – át lehet írni. Ha mégis a teljes eredetiség mellett döntenénk, akkor is rendezni kell a központosítást, egybe- és különírást, valamint a nagy- és kisbetűk használatát is.

Nem túlzottan sok a tájszó, ezeket azonban lábjegyzetben vagy csatolt szójegyzékben feltétlenül értelmezni kell, mint pl. tokju, notoláz stb.

Az egyéniségkutató iskola módszerei szerint (ld. Kálmány mesélőjének, Borbély Mihálynak értékelésére vonatkozó kiterjedt irodalmat, melyet gyűjtőnk is sikerrel gyarapított!) mesemondó asszonyunkat be kell mutatni (élete, munkája, mesemondói gyakorlata, forrásai, főként ha a szóbeliek mellett irodalmiak is vannak stb.)! A repertoár egészét tekintve, kissé férfiasabb az átlagnál, mintha inkább tanulta volna ezeket férfiatól, mint nőtől. Egyébként a csodás-varázsos-tréfás történetek között eléggé nagy számban van családias (vagy kissé nőiesített) jellegű.

A repertoárban a mai arányoknak megfelelően van képviselve minden mesei műfaj: tündér- vagy pontosabban varázsmese, bolondmese, trufa, obsitos- és kísértethistória, kincs- és hiedelemmonda (utóbbiak boszorkányosak) és voltaképpen mondák is leírásra kerültek. Sajtó alá rendezés esetére egy tanács: az olvasók azt szeretik, ha a hosszabb tündérmeséket rövidebb (tréfás, bolondos vagy egyéb, pl. állat-) mesék váltogatják, így nem olyan egyhangú.

A mesék eléggé épek, úgy gondolom, nemrégem tanulhatta vagy mondhatta ezeket, így kiemelkedően teljes szerkezetű és motivikájú pl. a *Lodina*, *A griffmadár*, *A lány és a halott szerető*, *A két koma meg az arany* és több más. Ahol pedig némi kopás tapasztalható (pl. *Tündér Ilona*, *A fekete város*, *Cigány királyné*, *A két kovácslegény meg a boszorkány* stb.), az sem zavarja a mese menetét és főként élvezetét. Mint a jugoszláviai magyar népmesékre általában, Fodor Erzsébetére is jellemző, hogy sok darabja eléggé egyedi (pl. *A katona és a palota*, *Az öregasszony meg Szent Péter*, *Ih-vásznét*, *A nagy fa*, *A tarka ló*, *A buta szolgáló*, *A nyugtalan lélek*, *Jóska bácsi meg Amerika*). Nyilván a mesék forrásainak kikutatása választ adna sok-sok egyediségre is.

Fodor Erzsébet ízes meseíró (mondónak bizonyára még jobb), változatos történetei között csak 3–4 gyengébbet (*A tizenkét rabló*, *A bolond Palkó*, *A csúnya lány meg az ördög*, *A legény és a tündér*) találtam, de még ezeket is kiadásra merném javasolni.

A mesék stílusa csak az írás nehézsége miatt tömör, de még ezen is átsüt a hagyományos fordulatok-formulák nagyfokú kedvelése, melyek szóbeli jellegűvé teszik az olvasást, illetve a hangulatát. A reális, mindennapok szereplőiről szóló történetek pedig falusi-paraszti hitelűek, néha dokumentum erejük is van: *A két cimbora meg az ördög* című történetben a szereplők pl. ugyanazt az eseményt kétféleképpen „látják”, illetve értékelik.

Kiadás esetén mindezekre, valamint a mesék tipológiai beosztására is ki kellene térni, és így jegyzetelve kerekded, értékes kötet hagyná el a sajtót. A munka értékét növelné az új, eredményes gyűjtés esetén az írásbeli és a szóbeli változatok összehasonlíthatósága.

Fodor Erzsébet értékes meserepertoárját, kellő apparátussal ellátva, mielőbbi kiadásra ajánlom.

Budapest, 1983. április 6.

KATONA Imre